

PERSONÁLIE

55 let Zdeňka Jaroše

Letošní jubilant, známý jihlavský historik a muzejník PhDr. Zdeněk Jaroš (8. 2. 1941), se v běhu svého života několikrát výrazně potkal se zlomovými obdobími našich nejnovějších dějin. Základy jeho mnohorozměrné osobnosti se kladly v kultivovaném prostředí brněnské lékařské rodiny. Její věrnost demokratickým ideálům, obecně známá, však v tehdejší politickém prostředí způsobila dlouholeté oddělení mladého Jaroše od možnosti kýženého vysokoškolského studia. Ani příchod do Jihlavy, jež se mu pak stala domovem i osudem, v roce 1966 na tom zpočátku nic nezměnil. Teprve dramatický rok 1968 byl pro něj doslova zlomovým. Svítla naděje na studium, avšak zároveň střet nekompromisního postoje s brutální cizí mocí málem zničil všechny životní plány. Přesto Jaroš postupně překonal problémy a propracoval se nakonec ke své životní roli. Po vystudování pedagogické fakulty (1973) prokazoval nejprve svoje nesporné učitelské vlohy, až do dneška stále probleskující, na základní škole v Rošického ulici (1973-1979). Teprve pak mohl nastoupit dráhu profesionálního historika v jihlavském muzeu, během níž si doplnil historické vzdělání i na filosofické fakultě brněnské univerzity (1984).

Že jde skutečně o jeho roli životní, prokázal pak celým svým dosavadním působením. Dnes je uznávaným odborníkem zejména na

starší dějiny Jihlavy i Jihlavska, i když přitom nepomíjí, jak ani jinak nemůže u dobrého regionálního pracovníka být, s neztenčenou akribií historii novější. Vyniká ve svých oblíbených disciplínách: numismatice, heraldice, dějinách architektury a výtvarného umění. Jeho výrazný rukopis najdeme v desítkách studií i popularizačních článků, na scénářích výstav, na přednáškách a besedách, z nichž asi nejzáslušnější jsou dnes už letité přednáškové seriály pro školní mládež. Zde všude imponuje nejen znalostmi, ale i temperamentním a výmluvným projevem. Za tím vším ovšem stojí všestranné vytrvalé studium a nenápadná práce v muzejních sbírkách. Jeho entuziasmus a imponující rozsah vědomostí ho zákonitě předurčil hned v roce 1990 k roli zakladatele a dosavadního předsedy prvního občanského sdružení pro záchranu hmotného dědictví minulosti, Klubu přátel staré Jihlavy. Tyto vlastnosti ho přivádějí do předních řad bojovníků za ochranu pozůstatků starého jihlavského dolování, opomíjených pamětních kamenů a všude tam, kde je možno objevit a zachovat památníky naší minulosti.

Přivádějí ho zákonitě také do konfliktů se všemi, jimž příliš pragmaticky pojmáná ekonomie zakrývá smysl poznání, uchování a využití minulosti, jenže konflikty a prohry Jaroše nezkruší. Byť se toho v duchu stokrát odříkal, stejně se zase vehementně, s plným zaujetím vrhne do dalšího boje. V podobném duchu

prožívá také svůj podíl na politickém životě Jihlavy.

Jako člověk mnohostranných zájmů a vysoce společenský se celá léta aktivně účastní kulturního života Jihlavska v plné šíři, jsa sám jeho výraznou postavou. Dokázal si získat široký okruh různorodých přátel, kteří z různých pozic dokážou ocenit jeho znalosti, všestranný rozhled a vstřícný vztah k lidem.

Zdeňku Jarošovi lze k jeho jubileu přát především zdraví. V tom případě není totiž pochyb, že o všechno další se dokáže s vehemencí sobě vlastní postarat sám. O nové objevy, jejich zveřejnění i vášnivé diskuse nad interpretací nových faktů.

Tak tedy dále per aspera ad astra!

Karel Křesadlo

Bibliografie Zdeňka Jaroše

- *První letadlo v Telči*, Jiskra Jihlava, 1982, č. 7, s. 5.
- *Hrad vydává svědectví (Archeologové na Rokštejně)*, tamtéž, č. 89, s. 3.
- *110. výročí narození Břetislava Rérycha*, Polenský kulturní zpravodaj, 1982, č. 12.
- *Proměny ve staletí času. (Stručný přehled dějin města Jihlavy)*, Jiskra Jihlava, 1983, příloha č. 60–87. (s K. Křesadlem)
- *Dějiny chlapecké školy v Polné*. In: Almanach k 100. výročí chlapecké školy v Polné, Polná 1983, s. 7 - 17.
- *Skupina kamenodělníků*, Jiskra Jihlava, 1984, č. 93, s. 4.
- *Historie a současnost Jihlavy*, Jihlava 1984., 108 s. (s K. Křesadlem)
- *Jihlavská tabáková továrna*, Jiskra Jihlava, 1985, č. 4, s. 4.
- *Textilní továrna v Heleníně*, tamtéž, č. 14, s. 4.
- *Po stopách národního odboje na Jihlavsku*, tamtéž, č. 27–33, 39–40, s. 1.
- *Telčský pomník umučeným odbojářům*, tamtéž, č. 44, s. 4.
- *Pomník Adolfa Opálky u Ořechova*, tamtéž, č. 46, s. 4.
- *Oběti nacistické zvěle*, tamtéž, č. 50, s. 4.

- *Pomník obětem heydrichiády*, tamtéž, č. 54, s. 3.
- *Pomoc uprchlíkům*, tamtéž, č. 58, s. 4.
- *Zemljanka poručíka M.T. Karpova*, tamtéž, č. 68, s. 4.
- *Pomník poručíka Karpova*, tamtéž, č. 74, s. 4.
- *Smrt si říká Josef (Protinacistický odboj v dubnu 1945)*, tamtéž, č. 88, s. 3.
- *Květnová revoluce na Jihlavsku*, tamtéž, č. 100 – 103, s. 4.
- *V Jihlavě jsou dosud umístěny historické hraniční kameny, které vymezují zemskou hranici mezi Čechami a Moravou*, tamtéž, č. 99, s. 3.
- *Pojďte za krásami okolí Jihlavy*, Zpravodaj města Jihlavy, 1986, č. 7/8, s. 7–9.
- *Přijetí basilejských kompaktát v Jihlavě (Studie a připomínka významné středověké historické události)*, Jiskra Jihlava, 1987, příloha č. 18–21.
- *Jihlavská měšťanská heraldika. I.-IV. část*, Vlastivědný sborník Vysočiny, oddíl věd společenských VI, 1988, s. 83 – 132; VII, 1990, s. 81–128; VIII, 1992, s. 67–118; IX, 1994, s. 61–107.
- *Komunistický odboj v Okříškách v době 2. světové války*, Vlastivědný sborník Vysočiny, oddíl věd společenských VI, 1988, s. 211–213.
- *Mnichov 1938 a Jihlavsko*, Jiskra Jihlava, 1988, č. 75–80, s. 1, 3. (s K. Křesadlem)
- *Říjen 1918 v dějinách Jihlavska*, tamtéž, č. 85/86, s. 10 –12. (s K. Křesadlem)
- *Polná, kulturně historický průvodce*, Jihlava 1989, 72 s.
- *"Březnový vír" a Jihlavsko. K 50. výročí nacistické okupace Československa*, Jiskra Jihlava, 1989, č. 21, 22, s. 3; č. 24, s. 4.
- *Čím se chlubí Jihlava*, Jihlava 1991, [12 s.].
- *Z historie Jihlavy do počátku 15. století*. In: Sborník příspěvků k 555. výročí vyhlášení basilejských kompaktát v Jihlavě 1436–1991, Brno–Jihlava 1991, s. 7–11.
- *Hudba pramenů. Nejstarší listiny a kodexy jihlavského archivu. Katalog výstavy*, Jihlava 1991, 48 s. (s R. Piskovou a K. Křesadlem)
- *100 let jihlavského muzea*, Jihlavské listy, 1992, č. 56–59, s. 3.

- *Významné osobnosti jihlavského muzea – Arnošt Kába*, tamtéž, č. 69, s. 3.
- *Významné osobnosti jihlavského muzea – Bedřich Slavík*, tamtéž, č. 70, s. 3.
- *Pláč nad zničeným domem*, tamtéž, č. 82, s. 3.
- *Klub přátel staré Jihlavy*, Vlastivědný sborník Vysočiny, oddíl věd společenských VIII, 1992, s. 302.
- *Objevy v Jihlavě*, tamtéž, s. 304.
- *Bohuslav Hladík jubilující*, Jihlavské listy, 1993, č. 5, s. 5.
- *Gotická Jihlava. Historický kalendář gotické Jihlavy*, Jihlava 1993, 84 s.
- *Jihlavské ulice a vývoj jejich pojmenování*, Jihlava 1993, [32 s.].
- *Iglauer Straßen und die Entwicklung der Benennungen*, Jihlava 1993, [32 s.].
- *Jihlavské dolování I*, Jihlava 1993, [16 s.].
- *Špitály a nemocnice*, Jihlavské listy, 1993, č. 103–104, s. 14.
- *Podarí se zachránit památky na jihlavské dolování stříbra?*, Zprávy památkové péče, 1993, č. 8, s. 317–320. (s A. Francem)
- *Gustav Mahler v Jihlavě*. In: *Mladý Gustav Mahler a Jihlava*, Jihlava 1994, s. 11–20.
- *Jihlava v létech 1860–1875*, tamtéž, s. 33–49.
- *Židé v Jihlavě*, tamtéž, s. 53–67.
- *Mladý Gustav Mahler a Jihlava (Přívodce muzejní expozicí)*, Jihlava 1994, 64 s. (s P. Dvořákem, P. Jirákem a J. Rychetským)
- *Expozice "Mladý Gustav Mahler a Jihlava"*, Vlastivědný sborník Vysočiny, oddíl věd společenských IX, 1994, s. 296.
- *Renesanční učenec Georgius Agricola*, Facta, 1994, č. 19, s. 10.
- *Život v gotické Jihlavě*, Rovnost, 1994, č. 105, s. 5.
- *Jihlavská radnice. Kulturně historická studie*, Jihlava 1994, 58 s. (s K. Křesadlem)
- *Závěr jihlavského dolování*, Rozpravy Národního technického muzea v Praze. Studie z dějin hornictví 24, Praha 1994, s. 22 – 27.
- *Kostel sv. Jakuba v datech*, Jihlava 1994, 14 s.
- *Jihlava – několik poznámek o vzniku a vývoji*, Členské informace ČNS – pobočka Jihlava, 27/1995, s. 3–6.
- *Jihlavské dolování*, tamtéž, s. 6–12.
- *Staré dolování stříbra v severozápadní části jihlavského okresu*, Rozpravy Národního technického muzea v Praze. Studie z dějin hornictví 25, Praha 1995, s. 32–40.
- *K 50. výročí ukončení II. světové války: Dva třešští mladíci doplatili na důvěřivost*, Jihlavské listy, 1995, č. 25, s. 5.
- *K 50. výročí ukončení II. světové války: Nálož na mostě v Heleníně vybuchla před půlnocí*, tamtéž, č. 29, s. 5.
- *K 50. výročí ukončení II. světové války: Lesy byly na konci dubna plné partyzánů*, tamtéž, č. 33, s. 5.
- *K 50. výročí ukončení II. světové války: Revoluční národní výbory vystupují z ilegality*, tamtéž, č. 35, s. 5. (s K. Křesadlem)
- *K 50. výročí ukončení II. světové války: Největší masakr na Jihlavsku se odehrál v Třešti*, tamtéž, č. 36, s. 9. (s K. Křesadlem)
- *K 50. výročí ukončení II. světové války: Jihlavsko bylo osvobozeno do 10. května*, tamtéž, č. 37, s. 5. (s K. Křesadlem)
- *K 50. výročí ukončení II. světové války: Někteří Češi a Němci museli uvolnit své byty pro potřeby ruských vojsk*, tamtéž, č. 46, s. 9. (s K. Křesadlem)
- *Divoké odsuny zasáhly na Jihlavsku přes dva tisíce Němců*, tamtéž, č. 48, s. 7. (s K. Křesadlem)
- *Zmizelá Jihlava. Jižní část Palackého ulice*, Zuzana, 1995, č. 1, 3. strana obálky.
- *Zmizelá Jihlava. Masarykovo náměstí*, tamtéž, č. 2, 3. strana obálky.
- *Zmizelá Jihlava. Komenského ulice*, tamtéž, č. 3, 3. strana obálky.
- *Zmizelá Jihlava. Ulice "U mincovny"*, tamtéž, č. 4, 3. strana obálky.
- *Jižní část Palackého ulice*, Jihlavské listy, 1995, č. 78, s. 11.
- *Řeka Jihlava u Dřevěných Mlýnů*, tamtéž, č. 80, s. 11.
- *Bývalý hotel "U zlatého lva"*, tamtéž, č. 82, s. 11.
- *Hřbitov na Kalvárii a sochy křížové cesty*, tamtéž, č. 84, s. 11.
- *Komenského se jmenovala Špitálská*, tamtéž, č. 86, s. 11.
- *Dolní část Komenského ulice*, tamtéž, č. 8, s. 11.
- *Bašta ve Fialkové ulici*, tamtéž, č. 90, s. 11.

- *Hostinec "U labutě"*, tamtéž, č. 92, s. 11.
- *Jihlavské městské nádraží a trat' Jihlava–Veselí n/L.*, tamtéž, č. 94, s. 11.
- *Azyl nevyléčitelně nemocných – jihlavský špitál sv. Jiří*, tamtéž, č. 96, s. 11.
- *Francouzi, Bavoři a Rakušané – 59 dnů jihlavské okupace (Bitva u Slavkova v událostech a důsledcích pro Jihlavsko let 1805 – 1806)*, tamtéž, č. 98, s. 7. (s K. Křesadlem)
- *Od Jihlavy do slavkovské bitvy. Historický pluk francouzské napoleonské armády navštívil Jihlavu*, *Rovnost*, 1995, č. 282, s. 8.
- *Jihlavské mincování*, *Numismatik I*, 1995, č. 1, s. 7–9.
- *Bývalý jezuitský kostel sv. Ignáce v Jihlavě a nástin dějin jihlavských jezuitů*, *Jihlava* 1995, 24 s.
- *Jihlavsko v prvních poválečných týdnech*. In: *Pocta svobodě. Sborník z pracovního setkání historiků a odbojářů k 50. výročí osvobození*, Brno 1995, s. 141–146. (s K. Křesadlem)
- *Jihlavské náměstí na jedné z nejstarších fotografií*, *Jihlavské listy*, 1996, č. 2, s. 8.
- *Hostinec "U labutě" a vídeňský řízek za pouhých 25 krejcarů*, tamtéž, č. 3, s. 5.
- *Stříbrná Jihlava*, *Numismatik II*, 1996, č. 1, s. 23.
- *Jihlava. Náš tip na výlet*, *CT–INFO Pelhřimov*, 1996, č. 1–2, s. 10.
- *Jihlava*, *Blesk*, 1996, č. 93, s. 6.
- *Několik poznámek k počátkům dolování stříbra na Jihlavsku*. In: *Stříbrná Jihlava* 1995. Sborník příspěvků ze semináře "K dějinám hornictví a důlních prací na Vysočině", *Jihlava* 1996, s. 45–48.
- *Jihlava. Kulturně historický průvodce městem*, *Jihlava* 1996, 182 s. (s K. Křesadlem)
- *Jihlavští Mahlerové*. In: *Židé a Morava II*, *Kroměříž* 1996, s. 31 - 37.
- *Rukopisná a kresebná sbírka pamětních kamenů Viléma Richlého*, *Vlastivědný sborník Vysočiny, oddíl věd společenských X*, 1996, s. 177–200.
- *K problematice jihlavského mincování 13. století*, *Folia numismatica VIII*, 1996, (v tisku).
- *Pamětní kameny na Jihlavsku*, (v tisku).

Karel Křesadlo

Dvacet let od smrti Pavla Kypra

Na jiném místě tohoto sborníku připomínáme činnost novináře, nakladatele a politického pracovníka Ondřeje Kypra. K osobnostem spjatým s Jihlavou však patří i jeho syn Pavel, který se tu narodil a v roce 1932 se do našeho města vrátil, aby – jako kdysi jeho otec – redigoval *Jihlavské listy*. Vedoucím redaktorem byl od roku 1933 a zůstal jím až do roku 1939. V letošním roce uplynulo od úmrtí Pavla Kypra již dvacet let (nar. 22. října 1909, zemřel 3. října 1976 v Praze).

Novinář, publicista, prozaik a dramatikovi Pavlu Kyprovi je na rozdíl od Ondřeje Kypra (který je však krátce připomenut v životopisu svého syna) věnováno samostatné heslo v *Lexikonu české literatury*.¹ Po maturitě (1928 na reálce v Pardubicích) studoval Pavel Kypr na dramatickém oddělení pražské konzervatoře obor herectví, ale ze zdravotních důvodů – kvůli slabšímu sluchu – musel studia zanechat. Jako novinář působil od roku 1931. V době, kdy redigoval *Jihlavské listy*, se Kypr snažil především upevňovat odhodlání bránit republiku a neustupovat henleinovcům, což mu vyneslo nenávisť jihlavských nacistů. S listem tehdy spolupracovali i někteří demokratictí Němci. Po okupaci Jihlavy byl Kypr dvakrát zatčen gestapem (poprvé krátce hned 15. března, podruhé od 25. května do 11. srpna 1939) a po propuštění musel Jihlavu opustit. Cenný je jeho článek *Vzpomínka na jihlavský 15. březen 1939*,² v němž popsal své zážitky z redakce a jihlavských ulic, své první zatčení a také tehdejší změnu svých politických názorů.

Žil pak v Praze, kde se zapojil do protinacistického odboje ve skupině *Listu mladých*. Tento později zakázaný časopis také redigoval a vedle redakční práce se věnoval zejména rozmnožování a rozšiřování ilegálního tisku. V dubnu 1944 byl Kypr znovu zatčen³ a do konce války vězněn v Terezíně, Lipsku, Budyšíně (Bautzenu) a Drážďanech. O terezínské Malé pevnosti vydal v roce 1947 spolu se Z. Benešem první rozsáhlejší monografii. V době Kyprova uvěznění zemřela v Praze jeho první choť.

Za okupace se Pavel Kypr sblížil s režisérem Jiřím Frejkou, s nímž pak pod pseudony-

mem Pavel Tkadlec připravil dramatisaci Dantovy Božské komedie, která vyšla v roce 1941 i knižně, stejně jako Kyprova úprava staré japonské divadelní hry Asagao, uvedená i pražským rozhlasem. Hlavní role ztvárnili Vladimír Šmeral, Bohuš Záhorský a Lída Otáhalová, režii měl Bohuš Hradil, hudbu složil Josef Trojan. Pozoruhodná je jinotajná tendence této hry: dobro sice zvítězí nad zlem, ale jen tehdy, budou-li lidé schopni obětovat vše – i své životy.

Z Kyprových prací pro rozhlas měla největší ohlas hra o životě Marie Curieové Prvek lidskosti (1946). Kypr napsal i původní divadelní hru Pražská balada (1947) ze života Podskaláků a obyvatel pražské čtvrti Na Františku v polovině minulého století. Hra je napsána pražskou obecnou češtinou s prvky argotu, zatímco v ostatních svých pracích volí Kypr spíše jazyk knižní a "vančurovsky" stylizovaný. Po osvobození se Kypr aktivně zúčastnil sjezdu Syndikátu českých spisovatelů v roce 1946 a přispíval zejména do časopisů My 46 – 48 a Hlas revoluce.

Z Kyprových prozaických prací je nejlepší "studie Smetanova dramatu" Nevýslovné toužení (1948). Kniha je koncipována jako čtyři imaginární dialogy s Bedřichem Smetanou, v nichž se Kyprovi podařilo dobře postihnout lidskou i uměleckou stránku skladatelovy osobnosti. Zároveň si v nich letmo všímá i posmrtných osudů Smetanova díla a duchovních proudů druhé poloviny devatenáctého století u nás. První rozhovor, jemuž předchází esejistický úvod, zachycuje léta 1853 – 1856, druhý období göteborské, třetí léta Smetanových úspěchů a závěrečný pak tragiku posledních let skladatelova života. Rozhovory jsou prokládány autentickými citáty ze Smetanových zápisků a dopisů.

S P. Kyprem jsem se znal z korespondenčního styku a necelý rok před jeho smrtí jsem s ním koncem listopadu 1975 strávil téměř celý den v jeho holešovickém bytě. Kypr vzpomínal zejména na politické boje v předválečné Jihlavě a na své konflikty se stalinisty v padesátých letech. Jeho nepřítelem (ač společně napsali i jednu politickou brožuru) byl tehdy zejména komunistický politik Ladislav Kopřiva, který jako někdejší instruk-

tor KSČ pro západní Moravu znal Kypra už z předválečné Jihlavy. (Jihlavské listy byly sice nadstranické, ale patřily Novině, podniku agrární strany.) "Zásluhou" L. Kopřivy musel Kypr odejít na stavební brigádu do Poruby a později také opustit místo redaktora časopisu Architektonická práce a provozního vedoucího ateliéru v projektovém ústavu. Byl pak rok revizorem knihkupeckých prodejen. Teprve od roku 1962 našel odpovídající uplatnění jako sociolog kultury v Krajském kulturním středisku.

V posledních letech života Kypr ostře odsuzoval politiku normalizátorů a stýkal se s významnými pražskými disidenty (např. s historikem Zdeňkem Kalistou). Jeho druhá žena dr. Věra Kyprová byla v této době vyloučena z KSČ a musela opustit místo docentky a vedoucí katedry na Vysoké škole ekonomické. Do důchodu, v němž si ještě krátce přivydělával jako hlídač vozového parku, odešel Pavel Kypr v roce 1969.

Poznámky

- 1 *Lexikon české literatury*, díl 2. sv. II, K – L. Zpracoval autorský a redakční kolektiv za vedení dr. Vladimíra Forsta, CSc., Praha 1993, s. 1107 – 1108. Autorkou hesla o Kyprovi je Anna Blažíčková. Heslo obsahuje podrobnou bibliografii Kyrových prací i literatury o něm. Doba Kyprova působení v Jihlavských listech je chybně udána léty 1933 – 1935 (ve skutečnosti 1933 – 1939). Heslo Pavel Kypr viz také Jaroslav KUNC, *Slovník českých spisovatelů beletristů 1945 – 1956*, Praha 1957, s. 237.
- 2 *Vzpomínka na jihlavský 15. březen*, Kladivo a srp 2, č. 11, 15. 3. 1946, s. 2.
- 3 Jeho zatčení zaznamenává Situační zpráva gestapa, řídicí úřadovny v Praze, za měsíc duben 1944, kde se v odstavci Skupiny KSČ v Praze a Moravské Ostravě uvádí, že "v těsné spolupráci s pobočkou Moravská Ostrava – řídicí úřadovna gestapa Brno – byly dne 26. 4. 1944 při schůzce v Praze zatčeny bez použití zbraně tyto osoby: (...) 4. Pavel Kypr, obchodní zaměstnanec, nar. 22. 10. 1909 v Jihlavě." Překlad dokumentu gestapa viz O. NOVÁK – O. SLÁDEK – J. ŽÍŽKA, *KSČ proti nacismu*, Praha 1971, s. 286–288.

Jiří Rambousek